

DE SCHAKEL

Kwartaaluitgave van de Stichting Genootschap Engelandvaarders

"GIIJ ZIJT DE SCHAKEL TUSSEN HEN, DIE THUIS BLEVEN, EN MIJ"

KONINGIN WILHELMINA

STICHTING GENOOTSCHAP ENGELANDVAARDERS

Kwartaaluitgave van de Stichting Genootschap Engelandvaarders
april 2015 - 36e jaargang, nr. 144

BESTUUR

Voorzitter			telefoon
R.W. Hemmes	Thorbeckelaan 74	2564 BS Den Haag	070 - 368 35 66

Secretaris			telefoon
G.J. Staal	Oranje Nassaulaan 52	3708 GE Zeist	030- 692 27 92
e-mail: staalgj@gmail.com			

Penningmeester			telefoon en fax
Ch.H. Bartelings	Thomas Jeffersonlaan 437	2285 AP Rijswijk	070 - 394 14 67
e-mail: ch.h.bartelings@planet.nl			

LEDEN

R.A. Grisnigt	Canadalaan 25	4631 NT Hoogerheide	0164 - 61 34 15
---------------	---------------	---------------------	-----------------

Evenementencommissie

J.A. Bakker	Zeekant 92g	2586 JB Den Haag	070 - 354 02 45
J. de Mos	Marjorystraat 25	3151 SK Hoek v. Holland	0174 38 21 83

Schakel redactie			telefoon en fax
Ch.H. Bartelings	Thomas Jeffersonlaan 437	2285 AP Rijswijk	070 - 394 14 67
e-mail: ch.h.bartelings@planet.nl			

BANKREKENINGEN

ING Bank:	NL54 INGB 0000 3595 00	BIC: INGBNL 2A
ABN-AMRO Bank:	NL63 ABNA 0545 5468 26	BIC: ABNANL 2A

Website: www.engelandvaarders1940-1945.nl

Het volgende nummer verschijnt in juli 2015.
Gaarne hiervoor bestemde kopij inzenden vóór 1 juni 2015.

APRIL 2015

De lente is weer begonnen en we kunnen weer genieten van heerlijke zon. Als er iets is georganiseerd, om als Engelandvaarders samen iets te gedenken, hoeft de kou geen probleem meer te zijn. Wij hopen dus dat iedereen zijn (haar) uiterste best doet om erbij te zijn.

De maand mei zal ons de gelegenheid geven om samen onze gesneuvelden te gedenken op de 4de. Natuurlijk in de middag in Den Haag bij de herdenking van het Engandspiel en 's avonds in Amsterdam.

Op 5 mei vieren we in Wageningen en Amsterdam dat we alweer 70 jaar vrij zijn. We sluiten de eerste periode af in Den Haag op 27 juni: Veteranendag. In de volgende Schakel vindt u weer wat gelegenheden om later naartoe te gaan.

Ik hoop dat velen in de gelegenheid zijn bij één of meerdere bijeenkomsten aanwezig te zijn.

Ik kijk naar u uit.

Rudi Hemmes

NATIONALE HERDENKING 4 MEI 2015 TE AMSTERDAM

Deze jaarlijkse herdenking bestaat uit twee onderdelen: de herdenkingsbijeenkomst in De Nieuwe Kerk en de herdenkingsplechtigheid bij het Nationaal Monument op de Dam. Het Nationaal Comité 4 en 5 mei is sinds 1987 verantwoordelijk voor de Nationale Herdenking in Amsterdam.

Tijdens de Nationale Herdenking herdenken wij alle burgers en militairen die in het Koninkrijk der Nederlanden of waar ook ter wereld zijn omgekomen sinds het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog, in oorlogssituaties en bij vredesoperaties. De herdenkingsbijeenkomst in De Nieuwe Kerk is op uitnodiging en wordt bijgewoond door 1700 genodigden. Hierbij staat de aanwezigheid

van de eerste generatie oorlogsgetroffenen, vertegenwoordigers van meer dan tachtig organisaties van oorlogsgetroffenen en nabestaanden centraal. De bijeenkomst is te volgen op televisie.

Het programma 2015 begint in de kerk om 18.50 uur en eindigt om 19.20 uur. Tijdens de herdenkingsbijeenkomst houdt een literair auteur ieder jaar op uitnodiging van het Nationaal Comité 4 en 5 mei een speciaal geschreven voordracht. Dit jaar is dat auteur I.Buruma, die onder meer in 2008 werd bekroond met de internationale Erasmusprijs.

Bij de herdenkingsplechtigheid op de Dam is iedereen welkom. De genodigden die de herdenkingsbijeenkomst in De Nieuwe Kerk hebben bijgewoond sluiten aan bij de duizenden belangstellenden op de Dam. Om even voor 20.00 uur leggen Z.M. de Koning en H.M. de Koningin een krans bij het Nationaal Monument. Hierna volgen de twee minuten stilte.

Na de twee minuten stilte en het Wilhelmus draagt de winnaar van de dichtwedstrijd "Dichter bij 4 mei", Isa Hamerlinck, haar gedicht voor op de Dam en spreekt de Minister President Mark Rutte, gevolgd door kransleggingen.

Alle aanwezigen kunnen hierna aansluiten in het defilé.

Bron: Nationaal Comité 4 en 5 mei.

CHB

HERDENKING BIJ HET ENGLANDSPIEL MONUMENT

Op zondag 4 mei 2015 vindt de jaarlijkse herdenkingsplechtigheid plaats bij het Engandspiel monument in Den Haag aan de rand van het Scheveningse bos bij de waterpartij in het Van Stolk park achter het Crown Plaza hotel, voorheen Promenade hotel. Herdacht worden de slachtoffers die tijdens de bezetting van Nederland werden gedropt en in handen van de bezetter vielen.

De plechtigheid begint om 15.00 uur (verzamelen vóór 14.50 uur). Tijdens de plechtigheid worden bij het monument kransen en bloemen gelegd door betrokken organisaties, nabestaanden en belangstellenden. De plechtigheid duurt ongeveer een uur, waarna het hotel Crown Plaza de gelegenheid biedt om na te praten.

CHB

OORLOGSGRAVENSTICHTING

BESCHERMHEER: ZIJNE MAJESTEIT DE KONING

Jaarlijks op 4 mei herdenken wij op ons ereveld te Loenen, gemeente Apeldoorn, de Nederlandse oorlogsslachtoffers. Graag willen wij u voor deze plechtige bijeenkomst uitnodigen.

De herdenking zal plaatsvinden voor de kapel op maandag 4 mei 2015, aanvang 13.30 uur.

Programma

1. Klokgelui.
2. Openingstoespraak door Hare Excellentie J.A. Hennis - Plasschaert, Minister van Defensie.
3. Muziek door de Politiekapel van het district Noord- en Oost Gelderland o.l.v. de heer W. van Arendonk.
4. Toespraak door de Hoogedelgestrenge Heer Kolonel D.M. Sebbag, Hoofdkrijgsmachtrabbijn.
5. Muziek.
6. Declamaties door leerlingen van de Koninklijke Scholengemeenschap Apeldoorn.
7. Kranslegging bij 'De Vallende Man', het monument van de Oorlogsgravenstichting.
8. Taptoe.
9. Een minuut stilte.
10. Wilhelmus (1^e en 6^e couplet).

Wij verzoeken u om uiterlijk om 13.15 uur aanwezig te zijn.

In de kapel wordt om 11.30 een oecumenische dienst gehouden, verzorgd door de zeereerwaarde mevrouw D. Brylak, Pastor en de weleerwaarde heer J.W.C. van Driel, predikant van de Protestantse gemeente Loenen.

N.B. Het ereveld, gelegen aan de Groenendaalseweg 64, is op 4 mei geopend van 9.00 uur tot 22.00 uur. Bij de ingang van het ereveld worden bloemen verkocht.

Bron: Oorlogsgravenstichting

NATIONALE DODENHERDENKING 2015 IN LONDEN

Maandag 4 mei 2015 om 19.00 uur

'Opdat Wij Niet Vergeten'

De Nationale Dodenherdenking van alle burgers en militairen die, sinds het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog, in oorlogssituaties, terreurdaden en bij vredesmissies – in het Koninkrijk der Nederlanden of waar ook ter wereld - zijn omgekomen, vindt plaats op maandag 4 mei 2015 op het Nederlandse Ereveld van 'Mill Hill Cemetery' Wise Lane, Mill Hill, te Londen NW7 2RR.

Tijdens de plechtigheid zal Ambassadeur Laetitia van den Assum een krans leggen namens de Nederlandse Regering. Tevens zullen kransen worden gelegd namens de Nederlandse Strijdkrachten, de **Engelandvaarders**, de Dutch Associations en het Nederlandse Verzet. Een bloemstuk zal worden gelegd namens de Nederlandse Kerk. Bij het leggen van de kransen zullen kinderen van de Nederlandse Regenboogschool assisteren.

Na het leggen van de kransen zal de predikant van de Nederlandse Kerk in Londen, Ds. Joost Röselaers, een gedenkwoord uitspreken.

Uw aanwezigheid wordt ten eerste op prijs gesteld.

U wordt verzocht vanaf 19.00 uur te verzamelen in de kapel op de begraafplaats. In de kapel is er gelegenheid om het bezoekersregister van het 'Nederlandse Ereveld' te tekenen. Tevens is er gelegenheid koffie / thee / limonade met cake te gebruiken. Om 19.55 uur zal de plechtigheid op het Nederlandse ereveld aanvangen.

Bron: Ambassade van het Koninkrijk der Nederlanden te Londen

Route naar 'Mill Hill Cemetery'

Eigen vervoer: Vanuit Londen kunt u het best de A1 in noordelijke richting rijden tot aan de rotonde Mill Hill Circus, deze rotonde geheel nemen en na +/-50 meter dezelfde A1 terugrijden richting Londen. Vlak voor het Esso benzinstation linksaf (Daws Lane B1416). Vervolgens bij de T-splitsing rechtsaf, Wise Lane volgen. Aan het einde van de weg vindt u de ingang van de begraafplaats. Er is slechts beperkte parkeergelegenheid aanwezig.

Openbaar vervoer: Met het openbaarvervoer is Mill Hill East Underground het dichtstbijzijnde station (Northern Line). Loopafstand naar de begraafplaats is ongeveer 15 minuten.

NEDERLANDSE VETERANENDAG 2015

De Nederlandse Veteranendag is dit jaar op 27 juni en is de officiële herdenking van een erebetoon aan hen die zich hebben ingezet in dienst van de vrede.

De Nederlandse Veteranendag is ingesteld per 2005 in Nederland door het Ministerie van Defensie. De datum van 29 juni was in eerste instantie gekozen als erebetoon aan (en op de geboortedag van) Z.K.H. Prins Bernhard der Nederlanden, geboren 29 juni 1911 en overleden 1 december 2004. Vanaf 2009 wordt de dag echter op de laatste zaterdag van juni gehouden.

De Nederlandse Veteranendag is een erebetoon aan ruim 140.000 Nederlandse veteranen. Het merendeel is ex-militair en ingezet tijdens de Tweede Wereldoorlog of daarna in Nederlands-Indië, Korea of voormalig Nederlands Nieuw-Guinea. Snel groeiende is de groep jonge veteranen: dit zijn ex-militairen die hebben deelgenomen aan vredesmissies zoals in Libanon, Cambodja, op de Balkan, Irak en Afghanistan.

Defilé door de Haagse binnenstad

Kort na 13.00 uur start het kleurrijke defilé door het centrum van Den Haag. Dan marcheren bijna 4000 veteranen en militairen, gevolgd door historische en moderne legervoertuigen, rond de Hofvijver. Het defilé wordt afgenomen door Zijne Majesteit de Koning. Boven de veteranen vliegen historische en moderne vliegtuigen een luchtdefilé. Nergens in Nederland is zo'n combinatie te zien van veteranen uit alle missies, militairen van de hele krijgsmacht, civiele en militaire muziekkorpsen en legervoertuigen, historische en moderne. Ook veteranen die nu werken bij de politie, de douane, de Nederlandse Spoorwegen of Dienst Justitiële Inrichtingen, lopen mee. Deze groep van ex-militairen die nog midden in het werkzame leven staan, groeit ieder jaar.

Museum Engelandvaarders

Voor het eerst zal ook Stichting Museum Engelandvaarders aan dit evenement deelnemen. De stichting zal op het Malieveld een presentatie verzorgen, waarbij bezoekers een inkijkje krijgen in het Museum Engelandvaarders, dat in de zomer in Noordwijk zijn deuren zal openen. De tent van het museum bevindt zich in het hart van de VeteranenPlaza aan de westzijde van het Malieveld.

Feest op het Malieveld

9.00-17.00 uur. De hele dag – van negen tot vijf – is het Malieveld 'open'. Om wat te eten, te drinken of te luisteren naar het Orkest van de Koninklijke Luchtmacht, de Booming Piano's en de Veteranen Top 50.

09.00 -17.30 uur : Malieveld open

12.00 uur : aankomst 250 veteranen motorrijders op het Malieveld

13.00 uur : start defilé aan de Kneuterdijk

13.05 uur : vliegshow boven Hofvijver

13.50 uur : intocht defilé op het Malieveld

14.30 / 17.00 uur: muziek op podium Malieveld

Aangesloten bij het Genootschap Engelandvaarders en bij Verzetsorganisaties van de Stichting Samenwerkend Verzet 1940-1945 die willen deelnemen kunnen contact opnemen met Ina Tesselhoff van De Basis, telefoon 0343-474218 / 0646938852 of e-mail i.tesselhoff@de-basis.nl

Bronnen:

Het Nationaal Comité Veteranendag

Stichting Museum Engelandvaarders.

CHB

KANOVAARDERS JAN VAN ZUTPHEN EN NICO PHAFF

In onze serie over Engelandvaarders die geprobeerd hebben per kano de oversteek naar Engeland te maken zijn we aan de laatste aflevering gekomen.

Deze poging vond plaats in het Zuid-Hollandse Rozenburg in juni 1943 en werd uitgevoerd door Johannes Andries (Jan) van Zutphen (geb.5-3-1923) en Nicolaas Roelof Jacob (Nico) Phaff (geb. 15-7-1915).

Jan van Zutphen

Jan van Zutphen werd geboren in Nederlands-Indië op West-Java, waar zijn vader theeplanter was. In 1927 verhuisde de familie naar Nederland en vestigde zich in het Gooi. Jan volgde de middelbare school in Hilversum en was een enthousiast zeiler en schaatser (hij reed 3 keer de Elfstedentocht: in 1940, 1941 en 1942).

Al vroeg in de oorlog rijpte bij Jan het plan om naar Engeland te ontsnappen. Aanvankelijk had hij zich aangesloten bij zijn vrienden Eddy Jonker en Doffie le Comte, die zouden meegaan met een door Schrader georganiseerde ontsnappingspoging. Ton Schrader uit Den Haag was een verzetsman, die in 1943 onder de dekmantel van zijn werk bij het Rijksbureau Voedselvoorziening in Den Haag bootjes opkocht en met hulp van schipper Kees Koole uit Schipluiden naar open zee transporteerde. Een aantal van die pogingen zijn geslaagd. Zo wisten Jonker en Le Comte op die manier eind juli 1943 Engeland te bereiken.

Ergens begin juni 1943 kreeg Jan van Zutphen echter genoeg van het wachten en besloot een bootje voor zichzelf te organiseren. Hij begon samen te werken met de student werktuigbouwkunde aan de TH, Nico Phaff en kocht een opvouwbaar kano. Ze oefenden dagenlang op de Loosdrechtse plassen om de kano overeind te houden in de golven.

Nico Phaff

Nico Phaff was bevriend met studie- en huisgenoten Piet de Lint en Gerard Josselin de Jong, die in september 1942 geprobeerd hadden met een vouwkano via Rozenburg naar Engeland te komen (zie Schakel januari 2015). Deze poging was mislukt en De Lint en Josselin de Jong waren gearresteerd. In de gevangenis had De Lint de voorbereidingen van hun tocht en informatie over de route door het zwaarbewaakte Sperr-Gebiet in een dagboek opgetekend. Dit dagboek werd vervolgens naar buiten gesmokkeld. Het is vrijwel zeker dat Nico Phaff dit dagboek van De Lint gelezen heeft en dat Phaff en Van Zutphen daarom ook voor Rozenburg als vertrekplaats kozen.

Bij hun vertrek kregen ze hulp van de oud-zeeman Cornelis van der Meer, die op Rozenburg woonde en toezicht hield op zo'n 30 landarbeiders, die daar werkzaam waren en in barakken gehuisvest waren.

De vouwkano, plus buitenboordmotor en blikken benzine waren met hulp van Van der Meer in het riet verstopt. Verder bood Van der Meer zijn huis als schuilplaats aan, zodat de Engelandvaarders daar het juiste moment voor hun vertrek konden afwachten.

Op 30 juni 1943 was het zover. De dochter des huizes moest de landarbeiders aan de praat houden, zodat die in de barakken bleven.

Ondertussen liepen Van Zutphen en Phaff samen met Van der Meer en zijn zoon met proviand en andere benodigdheden achter de barakken langs. Een voor een voor een moesten ze een weiland oversteken, waar een Duitse wachtpost was. Daarna liepen ze door een strook riet naar de Maas. Ze installeerden zich in de kano met dekzeil en peddelden weg.

Helaas zijn Jan van Zutphen en Nico Phaff nooit in Engeland aangekomen. De beide families en ook boezemvriend Doffie le Comte hebben nog jaren lang naspeuringen gedaan, om erachter te komen wat er met de twee Engelandvaarders was gebeurd. Een klein tipje van de sluier werd opgelicht toen de vader van Jan van Zutphen een oproep deed via Radio Herrijzend Nederland om inlichtingen over de twee jongens.

Op die oproep reageerde Leendert Riethof uit Rotterdam, die eind juni/begin juli 1943 twee jongemannen in de Schiehaven in Duitse gevangenschap had gezien. Hij had daarbij het woord Zutphen horen vallen en dacht toen dat ze uit Zutphen kwamen. Nadat de vader van Jan foto's aan Riethof had laten zien, bleek het inderdaad om Jan en Nico te gaan.

Wat er precies gebeurd is zal wel nooit worden opgehelderd, maar vermoedelijk zijn Jan van Zutphen en Nico Phaff op zee door de Kriegsmarine onderschept en gearresteerd. Hoogstwaarschijnlijk zijn ze vanuit de Schiehaven overgebracht naar het hoofdkwartier van de Sicherheitspolizei en SD aan de Heemraadssingel in Rotterdam. Daar was vanaf oktober 1942 Dienststelleleiter Herbert Wolk berucht om zijn eigenmachtig uitgevoerde fusillades. Het is aannemelijk dat ook Van Zutphen en Phaff zijn doodgeschoten.

Agnes Dessing

BOEK VERSCHENEN OVER HET UTRECHTSE UNIVERSITAIRE VERZET 1940-1945

Frits Broeyer, 'Het Utrechtse universitaire verzet 'Heb je Kafka gelezen? 1940-1945'', Utrecht 2014 uitgeverij Stichting Matrijs, ISBN 978 90 5345 479 4, € 29,95

Een jaar geleden is volstrekt onopgemerkt (althans door mij) een boek verschenen dat het verzet in Utrechtse universitaire kringen beschrijft. De auteur Frits Broeyer, oud-docent aan die Utrechtse universiteit, had eerder al in 2007 voor

de universiteitsbibliotheek een website over dit onderwerp gemaakt onder de titel 'Letters laten zich niet knechten' (<http://verzet.library.uu.nl/>). Hoewel er sinds de bevrijding in 1945 al diverse boeken zijn verschenen over Utrecht en de universiteit in oorlogstijd, meende Broeyer dat er nog plaats was voor boek dat een 'samenhangend beeld van het Utrechtse universitaire verzet in zijn totaliteit' geeft.

Broeyer heeft voor zijn nieuwe studie gebruik gemaakt van de diverse interviews en getuigenissen die al voor die website waren gehouden. Daarnaast heeft hij uitgebreid archiefonderzoek verricht in de voor zijn onderwerp van belang zijnde archief- en documentatie-instellingen, maakte hij intensief gebruik van reeds bestaande literatuur en ondervroeg hij zelf ook nog vele getuigen van die tijd.

Het resultaat is een kloek boekwerk geworden van bijna 500 pagina's. In 21 hoofdstukken wordt de lezer door de vijf oorlogsjaren heen gevoerd, 2 hoofdstukken behandelen de lotgevallen ná de bevrijding. Het boek behandelt niet zozeer het studentenverzet maar met name 'studenten in het verzet'. Daarbij kijkt de auteur waar nodig over de Utrechtse grenzen heen, bijvoorbeeld via de Nederlandsche Studenten Federatie, een organisatie voor landelijk overleg van studenten; hij volgt de Utrechtse studenten ook op hun tocht naar Engeland.

Naast typisch Utrechtse verzetsactiviteiten zoals de in brand gestoken studentenadministratie in het Academiegebouw aan het Domplein in december 1942, het Utrechts Kindercomité en het allereerste begin van wat de uitgeverij De Bezige Bij zou worden met student Geert Lubberhuizen, komen er natuurlijk ook allerlei andere verzetsdaden aan de orde die ook aan andere Universiteiten speelden, zoals het ontslag van de Joodse medewerkers van de universiteit en de reacties op de verplichte loyaliteitsverklaring. Van Geert Lubberhuizen is de vraag afkomstig die in de titel van het boek is opgenomen.

Voor de lezers van De Schakel is het van belang om te weten dat er ook veel aandacht is voor Engelandvaarders. De studenten Eduard Schmutzer, Bob van der Stok, Bert Sedee, Wim Ente en Ruud Hemmes komen allen voor in een hoofdstuk 'Op weg naar de vrije wereld'. In dit hoofdstuk komt ook de Dutch-Paris lijn van Jean Weidner aan de orde met onder andere de Utrechtse studenten Piet Henry en David Verloop die in een Brusselse gevangenis suicide pleegde omdat hij bang was dat hij bij de zware verhoren door de SD op een gegeven moment zou doorslaan. Ook de in Parijs verblijvende jonge Delftse ingenieur Albert Starink en zijn contact Wyssogetha-Zakrzewsky worden vermeld: zij wisten nogal wat jonge Nederlanders over de Pyreneeën te krijgen; en ook de beruchte Duitse Abwehr-medewerker Christmann die specialist was in het infiltreren van ontsnappingsroutes richting Spanje. De geheime agenten Frans Dijkmeester en Rob de Brauw en ook Anton Schrader die tot aan het begin van de oorlog in Utrecht Indologie studeerde komen

eveneens aan de orde evenals nog andere collega-studenten die weer in Nederland waren geparachuteerd. En natuurlijk ook de Utrechtse studenten Daniël De Moulin en Lodewijk Parren.

In deze korte beschrijving van het boek lijkt het misschien alsof er alleen maar door mannelijke studenten verzet werd gepleegd. Dat is natuurlijk beslist niet waar. Uitgebreid wordt er aandacht besteed aan bijvoorbeeld aan Marie Anne Tellegen, die na de bevrijding Directeur van het Kabinet der Koningin zou worden, en ook aan Ankie Stork van het Kindercomité evenals aan Anne Maclaine Pont en To Hudig en nog diverse andere vrouwelijke studenten. Broeyer concludeert in zijn slotbeschouwing dat deze groep in hun verzetsdaden allerm minst onderdeel voor de mannelijke studenten.

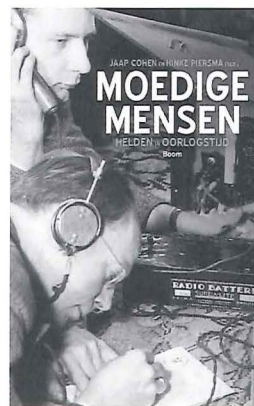
De auteur heeft, zo lijkt het, volledigheid nagestreefd, ook al is zoiets misschien niet haalbaar. Maar wie iets over Utrechtse studenten in verzet zoekt heeft een grote kans dat hij/zij in dit boek in ieder geval de aanknopingspunten vindt voor verder onderzoek. Met een uitgebreid bronnenoverzicht, een grote literatuurlijst en een register op persoonsnamen eindigt het boek. Een aanwinst voor de geschiedenis van de Utrechtse universiteit.

Sierk Plantinga

BOEK "MOEDIGE MENSEN: HELDEN IN OORLOGSTIJD"

J. Cohen en H. Piersma (red.),

Amsterdam, 2014

In pakweg de eerste twintig jaar na de oorlog overheerste een heroïsch beeld van Nederland in oorlogstijd: het Nederlandse volk had manmoedig gestreden tegen de Duitse overweldiger. Het was massaal in opstand gekomen tijdens de Februaristaking in 1941 en de April-Mei staking in 1943. Er was een handjevol collaborateurs, maar die stonden buiten de volksgemeenschap. In de jaren zestig van de vorige eeuw kantelde dit beeld en sloeg door naar de andere kant: naar een Nederland dat vooral werd bevolkt door collaborateurs en meelopers.

Twee NIOD-onderzoekers, Jaap Cohen en Hinke Piersma, zijn van mening dat die tweede mythe even aanvechtbaar is als de eerste mythe van vlak na de oorlog. Inderdaad hebben de Nederlanders zich niet massaal verzet, maar er waren wel degelijk helden. Als tegenwicht tegen de hedendaagse neiging het verzet te minimaliseren laten Cohen en Piersma in dit boekje een aantal moedige mensen tijdens de jaren 1940-1945 de revue passeren.

Wat de samenstellers onder “held” verstaan wordt overigens niet helemaal duidelijk. Cohen refereert in zijn inleiding aan de nogal cynische definitie, die de schrijver Willem Frederik Hermans gaf: iemand die straffeloos onvoorzichtig is geweest, maar wijst deze omschrijving af. Daarentegen wil hij ook niet meer terug naar de heldenverering uit de jaren 50. Wat Cohen en Piersma als helden zien, zal dus ergens hier tussen in liggen.

Niettemin zijn het ontroerende en soms aangrijpende portretten, die zij hebben verzameld. Daaronder bekende verzetsstrijders zoals Reina Prinsen Geerlig, lid van de Amsterdamse verzetsgroep CS-6, oorlogsfotografe Emmy Andriess en student Piet Meerburg en kweekschooldirecteur Johan van Hulst, die vele joodse kinderen hebben gered uit de crèche tegenover de Hollandse Schouwburg in Amsterdam.

Interessant is dat het boek daarnaast ook vele portretten van minder bekende verzetsmensen bevat, zoals dat van de politiemann Dirk Boonstra uit Grijpskerk, die weigerde om zeven joden op te pakken of dat van de twee gereformeerde dames Jolink uit het Gelderse Wisch en Terborg, die onderduikers in huis hadden verborgen. Ook nieuw voor mij was het verhaal over de Amsterdamse postbeampte Petersen die samen met collega's ruim 1500 aan Duitse instanties gericht klikbrieven wist te onderscheppen en vervolgens de personen die verraden dreigden te worden (vaak onderduikers of hun helpers) waarschuwde. Boonstra en de dames Jolink hebben hun verzet met de dood moeten bekopen. Petersen werd in januari 1945 gearresteerd, maar kon ontsnappen en overleefde de oorlog.

Een van de portretten gaat over een Engelandvaarder: Prof. mr. Victor Henri Rutgers (1877-1945), hoogleraar Romeins Recht aan de VU en voorman van het gereformeerde verzet. Hij was een tijdlang hoofd van de ondergrondse ARP en was ook betrokken bij het illegale blad Trouw. In behoudend-gereformeerde kringen vreesde men dat Londen niet genoeg op de hoogte was van hun activiteiten en ontstond de wens om Rutgers als afgezant naar Londen te sturen. Zo kwam het dat Rutgers op 26 april 1944 in het diepste geheim met vier andere mannen vanuit de haven van Dordrecht in een houten sloep het zeegat koos. Voorafgaand aan het vertrek ging Rutgers voor in gebed. Helaas is de poging niet geslaagd: door motorpech dobberde de sloep twee dagen stuurloos op zee. Uiteindelijk dreef het

bootje terug naar de Zeeuwse kust, waar het op zaterdag 29 april door Duitse patrouilleschepen werd onderschept.

Rutgers, die zijn reisgenoten had opgebeurd met raadsels en verhalen, hield zelfs op dit moment nog de moed erin. “Wat een heerlijke dag, zou hij hebben gezegd “Ik ben nog nooit zo mooi Veere binnengevaren. Ik had dit voor geen goud willen missen!”

Rutgers werd door het Marinekriegsgericht veroordeeld tot 2 jaar tuchthuisstraf. Hij overleed op 5 februari in de gevangenis van Bochum, waarschijnlijk door uitputting.

Agnes Dessing

HET ENGELANDVAARDERSDAGBOEK VAN DANIËL DE MOULIN, MET EEN VOORWOORD VAN DE DIRECTEUR VETERANENINSTITUUT _____

“WIJ ZIJN NIET BANG, TENMINSTE, NIET ERG.”

Wanneer de Duitsers alle studenten een loyaliteitsverklaring willen laten tekenen, weigert student geneeskunde Daniël de Moulin. Hij beseft dat hij zich daarmee in de gevarenzone begeeft, niet in laatste plaats vanwege zijn rol in het studentenverzet. Omdat hij de kans loopt gearresteerd en ter dood veroordeeld te worden, en het voor hem “geestelijk bijna onmogelijk zou zijn geweest bijvoorbeeld een jaar in een kamertje opgeborgen te zitten”, besluit hij naar Engeland te vertrekken en zich bij het KNIL aan te sluiten om “zijn” Indië te bevrijden.

Wij zijn niet bang, tenminste, niet erg vertelt het verhaal van de zuidelijke Engelandvaart van De Moulin in zijn eigen woorden. Het is een uniek egodocument dat op authentieke wijze het verhaal vertelt van een gevaarlijke tocht dwars door bezet Europa in uitzonderlijke tijden.

‘Toen we even later omkeken, zagen we dat [Gestapoman] langzaam achter ons aan reed. Er was geen twijfel aan, we werden gevolgd. Deze gewaarwording, hoewel sensationeel, is beslist niet prettig... We waren er van overtuigd dat we er bij waren en verwachtten ieder oogenblik onze arrestatie. Gek, op dat oogenblik waren we heel rustig en bespraken al nonsens verkopende hoe we de Duitsers bij het verhoor het best konden treiteren.’

‘een terechte uitgave’ – Erik Hazelhoff Roelfzema, auteur Soldaat van Oranje

‘spectaculair relaas. De Moulin schetst een mooi beeld van hen die naar Engeland probeerden te komen’ – Het Parool

‘een intelligent en onderhoudend reisverslag, leest als een trein. De Moulin is een scherp en eerlijk observator’ – Agnes Dessing, auteur Tulpen voor Wilhelmina

Lezers van De Schakel ontvangen 20% korting op Wij zijn niet bang, tenminste, niet erg en betalen slechts EUR 15,95 (in de winkel EUR 19,95) exclusief verzendkosten. Bestellen kan via info@ddm.works of 06 – 24 64 31 47. Bezoek www.ddm.works voor meer informatie. Het boek is vanaf 7 april 2015 beschikbaar.

Hylke Faber

COASTAL FORCES PLAQUETTE IN DOVER

De tekst op de plaquette luidt:

COASTAL FORCES OF WORLD WAR II

HMS WASP

This plaque commemorates the men and women of the Allied Coastal Forces who served with the Royal Navy at HMS WASP at Dover between 1940 and 1944.

This building was then the Lord Warden Hotel and was used as Coastal Forces Headquarters and accommodation. From HMS WASP Motor Torpedo Boats, Motor Gunboats and Motor Launches carried out vital operations against enemy naval forces and protected British shipping in the Channel and North Sea. Many gave their lives and their skill and courage made an invaluable contribution to the success of the war at sea.

Unveiled by Admiral The Lord Boyce GCB OBE DL

Lord Warden and Admiral of the Cinque Ports

Constable of Dover Castle

10 July 2010

WE WILL REMEMBER THEM

Tijdens de Tweede Wereldoorlog speelden de (Light) Coastal Forces een belangrijke rol in de strijd tegen de vijand. Vanuit 20 havens aan de kust, van Stornoway in Schotland tot Falmouth in Cornwall opereerden Motor Torpedo Boten (MTB's), Motor Gun Boten (MGB's) en Motor Launches (ML's).

Dover werd, met een korte onderbreking in Dartmouth, de thuishaven van de Nederlandse flottieljes Motor Torpedo Boten. De nabij gelegen haven van Ramsgate was de thuishaven van een Brits-Nederlandse flottielje Motor Gun Boten. Begin 1944 werd deze flottielje, aangepast en omgedoopt tot een MTB flottielje en als tweede Nederlandse MTB flottielje aan de vloot in Dover toegevoegd.

Headquarters Coastal Forces, Dover

Engelandvaarder Ltz. E.H.(Hans) Larive kreeg als S.O.Dutch MTB's het bevel over beide flottieljes, terwijl Ltz. W.(Willy) A. de Looze tot commandant van het tweede Nederlandse flottielje werd benoemd. De vloot was bemand met ruim 200 officieren en manschappen. Ongeveer 30 Engelandvaarders hebben, voor korte of langere tijd, dienst gedaan op de boten of aan de wal. Ons bestuurslid Jacob de Mos wordt door velen gezien als het boegbeeld van de Nederlandse MTB-vloot in Dover.

De super snelle MTB's, uitgerust met twee torpedo's en vier dieptebommen, waren ontworpen om vijandige konvooien aan te vallen, waarbij de MGB's, zonder torpedo's maar met zwaarder geschut, hen moesten beschermen. De MTB's en MGB's werden ook ingezet voor de bescherming van eigen konvooien, het leggen van mijnen, heimelijke operaties zoals het aan land zetten van geheim agenten in bezet gebied en als escorte voor kleine commando raids.

Tijdens de invasie waren alle vaarklare Nederlandse MTB's op zee voor het uitvoeren van een schijnaanval en als bescherming van de ML's die speciaal

ingerichte ballonnen voor de vijandelijke kust voor anker legden die het geluid van slagschepen produceerden. Verder werden de MTB's tijdens de invasie ingezet om het Kanaal op verschillende punten voor de vijand af te sluiten.

De mannen op de MTB's en MGB's waren meestal jong omdat de fysieke en mentale druk van de gevechten op zee, meestal gedurende de nacht, vaak hevig waren. De commandanten Larive en de Looze werden hiervoor begiftigd met de Militaire Willems Orde. Ook een aantal bemanningsleden ontving dapperheidsonderscheidingen.

In Nederland is weinig bekend over de roemruchte geschiedenis van de Nederlandse flottieljes die tijdens de oorlog zo dicht bij de Hollandse kust opereerden. Op 5 september 1944 werd de Nederlandse MTB-dienst opgeheven omdat veel personeel nodig was voor de zogenaamde 'Port Parties' om de bevrijde en verwoeste havens klaar te maken voor de invoer van goederen.

Bram Grisnigt

Bronnen: Hans Larive 'Vannacht varen de Hollanders'

Engelse tijdschrift 'Ships'. (naval extra)

Defensiekrant.

The Dutch MTB-service (Channel Clashes)

ADRESSENBESTAND

Stichting Genootschap Engelandvaarders

Aanvullingen en wijzigingen no. 60 op adressenlijst 1 april 1999

Overleden:

Besthof, E.	Duitsland
Perlstein, H.M. van	USA
Willemse, J.G.	Hoensbroek

Verhuisd:

Pronk, M.A.	Verzorgingshuis Uiterjoon
	Vissershavenstraat 277 kamer 224
	2583 DG 's-Gravenhage

Adreswijzigingen en correcties gaarne aan:

G.J. Staal	Oranje Nassaulaan 52
	3708 GE Zeist
	Telefoon: 030 - 692 27 92
	E-mail: staalgj@gmail.com

Onze activiteiten worden mede mogelijk gemaakt door het V-fonds met middelen uit de BankGiro Loterij en Lotto. Deelname aan deze loterijen wordt daarom van harte aanbevolen.

www.engelandvaarders1940-1945.nl